

Telos: smoter, končni cilj, smisel

Silvo Šinkovec

Vsaka naša dejavnost ima namen. Ljudje smo usmerjeni k *telosu*, doseganju cilja, smo teleološka bitja. Viktor E. Frankl je trdil, da je temeljna človekova potreba, da najde smisel življenja. Ko vemo za cilj in ga sprejmemo za svojega, smo pripravljeni dati vse od sebe, smo maksimalno motivirani, da cilj dosežemo. Če voda ostane v strugi, ima velikansko moč, lahko poganja elektrarne in prevažna ladje. Če ni cilja, se energija porazgubi, ni jasne poti, ne potrebnega truda. Voda brez bregov poplavlja, se razleze in nima moči. Učenci nenehno sprašujejo: »Zakaj se moramo to učiti? Kakšen smisel ima to?«

Osnovna šola, ki si je postavila visok izobraževalni standard, veliko vlaga v doseganje visokih učnih rezultatov. Svoje dosežke preverja, išče vzroke za neuspeh in nagraduje uspešnost. Skrbi za »ustvarjanje učečega se okolja«, »razmere za rast in učenje«, »pridobivanje učnih in delovnih navad«, »kakovostno znanje«, »vseživljenjsko znanje«, »znanje za življenje, ustvarjalnost«. Šola, ki si tega cilja ne postavi, ne evalvira rezultatov s tako skrbnostjo, ni pozorna na procese učenja, ne napreduje, kot bi lahko. Šola, ki si je postavila visoke kriterije na področju vzgoje in redno evalvira dejavnosti na tem področju, postavlja kriterije ter opazuje procese, razvija svojo vzgojno kulturo. Taka šola skrbi za »pristine medsebojne odnose«, »kakovostno sodelovanje med šolo, starši, učenci in lokalno skupnostjo« ter »krepitev vsakega posameznika kot celovite osebnosti«.

V 2. členu *Zakona o osnovni šoli* piše, da je cilj osnovnošolskega izobraževanja »vzpodbujanje skladnega, spoznavnega, čustvenega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika«. Tudi vzgojni modeli so vir navdiha za oblikovanje smotra. Najbolj tipične so Unescove šole: »Smo šola, ki uči, da bomo vedeli, znali delati, znali živeti skupaj in znali biti.« V dokumentu *Učenje: skriti zaklad* piše, da je namen vzgoje in izobraževanja »prispevati k celovitemu razvoju vsakega posameznika – k njegovemu duševnemu in telesnemu razvoju, čustvovanju, smislu za lepoto, k osebni odgovornosti in duhovnim vrednotam« (Delors, 1996). Stanko Gogala pa trdi, da je »pedagogova naloga v tem, da se v otroku počasi razvija in oblikuje njegova lastna podoba, da postaja vedno bolj on sam, /.../ da bo dobival lastni obraz in v tem obrazu svojstvene črte razvijajočega se značaja«. Šola z jasnim smotrom in vizijo ima ponavadi manj dejavnosti, ki pa se dopolnjujejo. Učitelji bolj sodelujejo, imajo bolj enotna stališča, skupno držo v odnosu do staršev, ustvarjajo enoten jezik in lažje komunicirajo, lažje evalvirajo, preverjajo svoje delo (rezultate, dosežke). Če pa se šola preveč omeji na nekaj drobnih ciljev, postane ozka in neprepričljiva.

Novo šolsko leto nas vabi k razmisleku o tem, kaj želimo doseči. Zakaj vse to, kar delamo, zares počnemo? Prijatelj iz Španije, ki je desetletja vodil šolo za starše in formativne programe za učitelje, je neprestano izzival: »Ali imate svoj vzgojni cilj? O, saj ga ne potrebujete. Nikar se ne trudite. Veste, saj država dobro ve, kaj bi rada od vaših otrok, tudi trgovci dobro vedo, pa mediji, cesta, prodajalci mamil ... Nikar si ne belite glave.« Provokacija je vedno dala misliti: staršem in učiteljem.

Danes je v ospredju celostnost ali holističnost v nasprotju s posameznostjo ali parcialnostjo. V današnjem času postaja pomembno, da se ljudje čim bolj specializiramo; toda ne želimo si ljudi, ki so enostranski geniji, v življenju pa se ne znajdejo ali so povsem nesocialni. Visoko specializirani ljudje naj bodo tudi osebe s srčno kulturo, etični ustvarjalci skupnosti in osebnostno zreli posamezniki. Naj najdejo ravnovesje med svojim intelektualnim razvojem in čustveno inteligenco, naj bodo bogati v medosebnih odnosih, spoštljivi do vseh, tudi manj sposobnih, solidarni, etično visoko razviti, s čutom za lépo in sveto.